

DOI: 10.32347/2786-7269.2025.12.180-192

УДК321

к.політ.н., доцент **Басва Ю.Є.**,

baieva.iuie@knuba.edu.ua, ORCID: 0000-0002-7734-3568,

Київський національний університет будівництва і архітектури

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ЇХ ПЕРСПЕКТИВИ

Україна є строкатою в регіональному відношенні країною, і для неї завжди було гострим питання збереження територіальної цілісності. Метою статті є аналіз тенденцій регіональної політики та місцевого самоврядування України в умовах війни та передбачення їх розвитку в повоєнній перспективі.

До підсумків довоєнного періоду слід віднести конституційне закріплення інститутів регіональної політики та місцевого самоврядування, ідеологічне закріплення політики децентралізації, запровадження міжкомунального співробітництва, об'єднання територіальних громад, адміністративно-територіальну реформу на рівні громад та районів, запровадження політики регіонального розвитку.

Війна вимагає централізації управління та ресурсів. Але це не означає припинення політики попередніх років. Уряд ухвалив Дорожню карту децентралізації. Одним з найскладніших її завдань є адміністративно-територіальна реформа. За роки війни ухвалили важливий закон щодо порядку вирішення питань адміністративно-територіального устрою. Він створює передумови для наведення порядку щодо класифікації населених пунктів

Продовжувалась політика стимулювання співробітництва громад. У 2023 р. було прийнято закон щодо спрощення процедури ухвалення договорів.

Значний вплив здійснила війна на ситуацію у сфері регіонального розвитку. З цим було пов'язане ухвалення змін до законодавства. Еволюціонували принципи регіональної політики. Перше завдання, на яке вона спрямована, було визначено як стимулювання та підтримка місцевих ініціатив щодо ефективного використання внутрішнього потенціалу регіонів. Були введені нові поняття, зокрема, комплексної програми відновлення.. Держава запустила новий цикл стратегування регіонального розвитку, ухваливши нову редакцію Держстратегії на 2021-2027 рр.

Нарешті, демократизація місцевого врядування, що є зобов'язанням в рамках Ukraine Facility. Було прийнято закон, який висуває низку вимог до роботи місцевих рад та виконкомів, спрямованих на інформаційну відкритість цих органів та їх рішень.

Здійснений аналіз свідчить, що в цілому напрями регіональної політики продовжували реалізовуватись або створювались умови для їх реалізації в майбутньому. Значним чинником еволюції стало посилення євроінтеграційного вектору зовнішньої політики. Посилилось значення стимулювання громад та регіонів щодо використання власних ресурсів. Зовнішня допомога важлива не лише як фінансовий ресурс, а й як ідейна підтримка, участь у розробці проєктів, що має компенсувати дефіцит знань та вмінь регіональної еліти.

Ключові слова: територіальні громади; регіональна політика; місцеве самоврядування; децентралізація; адміністративно-територіальна реформа; політика регіонального розвитку; демократизація.

Постановка проблеми. Питання регіональної політики були актуальними для України з того часу, як на її території почали утворюватись держави. Знаходячись на перетині торгівельних та інших шляхів, Україна представляла строкату в етнічному, економічному, зовнішньополітичному тощо відношенні мозаїку регіонів, і для неї завжди було гострим питанням територіальної цілісності. Ця проблема стояла в центрі політичної думки від давньоруських часів. Вона актуальна й в часи стрімкого розвитку комунікаційних технологій, які, з одного боку, дають шанс для «зшиття» регіонів самої України, але, з іншого, створюють загрозу «розриву» їх по різних складових світової спільноти. Не є виключенням й період агресії росії, яка загрожує не лише розшматуванням країни, а й проблемами взаємодії регіонів у повоєнній перспективі, коли послабнуть зовнішні примусові чинники єдності, властиві періоду війни. Враховуючи це, важливою є перспектива повоєнної регіональної політики, а її неможливо передбачувати та аналізувати без вивчення «стежки залежності», яка формується, зокрема, й в роки війни.

Крім того, на нашу думку, повоєнні часи поставлять перед Україною ще одну проблему – збереження її як демократичної держави, оскільки війна робить значною спокусу відмови від багатьох демократичних завоювань попередніх часів. Ця проблема має регіональний вимір. Аналіз такої перспективи, міркування щодо збереження демократії неможливі без аналізу стану та перспектив розвитку місцевого самоврядування, взаємодії національного центру та регіонів.

Виходячи з вищевикладеного, актуальною є проблема дослідження того, яку стежку торувала регіональна політика в умовах війни та які перспективи вона має у повоєнні часи. Метою статті є аналіз тенденцій розвитку регіональної політики та місцевого самоврядування України в умовах війни та передбачення їх розвитку в повоєнній перспективі.

Аналіз останніх публікацій. Питання регіональної політики та місцевого самоврядування завжди займали вагоме місце в наукових студіях. Серед провідних дослідників слід назвати О. Батанова, А. Березу, З. Варналія, М. Долішнього, Я. Жаліло, М. Їжу, В. Керецмана, С. Коч, І. Кресіну, А. Некряч, М. Пухтинського, А. Ткачука, Ю. Узун, О. Чуріканову та багатьох інших. Свій внесок у ці дослідження зробили й викладачі Київського національного університету будівництва і архітектури, в стінах якого багато років проводились міжнародні науково-практичні конференції «Регіональна політика», «Просторове планування», а кілька років тому було створено факультет урбаністики та просторового планування.

Увагу приділяли вчені й динаміці регіональної політики у період війни. [3; 4 та ін.] З цих питань навіть встигли захистити дисертації. [5] Також виділяємо розвідку В. Кисіля, який здійснив спробу комплексного аналізу існуючих досліджень. [6] Водночас слід визнати, що більшість дослідників зосереджується на окремих елементах регіональної політики, окремих кейсах. Закономірності, які формують «стежку залежності, поки що вивчаються мало. Окремо зазначимо, що цим питанням приділяли увагу й автори «Просторового розвитку». Зокрема, Перегуда Є.В. аналізував зобов'язання України в сфері регіональної політики згідно з Ukraine Facility [9], Перегуда Є.В. та Семко В.Л. – етнополітичні аспекти регіональної політики. [10] Автор цих строк аналізувала проблему реформи місцевих органів виконавчої влади.

Методи та методологія. При здійсненні цього дослідження ми використовували структурно-функціональний підхід, який давав можливість ідентифікувати напрями реформування регіональної політики, історичний інституціоналізм, який дозволяв визначати «стежку залежності» та, відповідно, ідентифікувати подальші перспективи.

Виклад основного матеріалу. Основними підсумками попереднього періоду в сфері регіональної політики та розвитку місцевого самоврядування, з якими Україна зустріла російську агресію, були конституційне закріплення вказаних інститутів та водночас системи делегованих повноважень, ідеологічне закріплення децентралізації в політичному дискурсі, декларування курсу на відмову від делегованих повноважень, ліквідацію місцевих держадміністрацій та створення виконавчих органів обласних та районних рад, запровадження інституту міжкомунального співробітництва, об'єднання територіальних громад та адміністративно-територіальну реформу на рівні громад та адміністративних районів, ліквідацію після Революції Гідності системи контролю та нагляду за органами місцевого самоврядування, зміни у бюджетній політиці, спрямовані на фінансове зміцнення громад, запровадження політики регіонального розвитку, ухвалення та реалізацію стратегій

регіонального розвитку на національному, регіональному рівні та рівні територіальних громад, передачу земель поза межами населених пунктів у власність громад та початок введення земель сільськогосподарського призначення у ринковий обіг [14] тощо.

Водночас, незважаючи на в цілому позитивну оцінку суспільством та міжнародним співтовариством політики, яка здійснювалась (зокрема, міжнародні та європейські структури оцінювали децентралізаційну реформу як найбільш успішну в Україні), деякі заходи були суперечливими. Наприклад, на розгляд Верховної Ради надійшов проєкт закону, який передбачав відновлення інституту контролю та нагляду за органами місцевого самоврядування, причому органами контролю та нагляду мали стати місцеві держадміністрації, які таким чином зосереджували в своїх руках «диктаторські» повноваження. Це суперечило принципам та загальній логіці політики децентралізації. Ще один приклад стосується об'єднання громад та відповідним змінам у бюджетній політиці, яким деякі автори відмовляли в децентралізаційній сутності та які уж точно суперечили цілі скорочення делегованих повноважень, оскільки більша частина додаткових надходжень до місцевих бюджетів досягалась за рахунок не передачі, а саме делегування повноважень.

Були й інші недоліки. Зокрема, хоча у 2020 р. деякі громади були примусово об'єднані, до кінця так й не були вирішені проблемні питання функціонування у рамках об'єднаних громад різноетнічних спільнот. Ще приклад. Станом на вересень 2021 р. менше половини створених об'єднаних територіальних громад ухвалили стратегії розвитку. Однією з причин цього була неготовність громад до збільшення бюджетних надходжень, дефіцит інвестиційних проєктів, а також й якісних локальних еліт. За цих умов збільшення тимчасово вільних коштів на рахунках громад не могло розцінюватися позитивно, оскільки було викликане недостатністю проєктів, на які їх можна було б витратити.

Наступним за етапом добровільного об'єднання мав стати інституційний етап. Він передбачав, зокрема, прийняття законів «Про місцеве самоврядування», «Про місцеві державні адміністрації», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про адміністративно-територіальний устрій», постанову КМ «Про державний реєстр АТО та населених пунктів», зміни до галузевих законів «Про освіту», «Про медицину», «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про планування території». На стимулювання участі громадян мали бути спрямовані закони «Про місцевий референдум», «Про органи територіальної самоорганізації населення», які планувалось ухвалити.

Звичайно, що війна вимагає централізації ресурсів, системи державного та регіонального управління. Ще в 2015 р. було запроваджено інститут військово-цивільних адміністрацій [12] та військових адміністрацій населених пунктів [18]. Їх керівників призначає глава держави, а повноваження місцевих рад та голів припиняються. Водночас розширення цієї практики з початком повномасштабного вторгнення ще не означає повне припинення тієї політики, яка проводилась у попередні роки. Хоча зовнішня допомога в умовах війни є дуже важливим ресурсом, без «внутрішніх» надходжень податків та зборів функціонування економіки та соціальної сфери неможливе, та й зовнішня допомога спрямовується в т.ч. на розвиток громад та регіонів. Зовнішня допомога стає суттєвим джерелом реалізації регіональних проєктів, причому не лише фінансовим, а й джерелом ідей самих проєктів, дефіцит яких, як ми бачили, був суттєвим у попередні роки.

Є. Качмарський стверджує, що істотним мотиватором усунення диспропорцій у розвитку регіонів стала «необхідність синхронізації інструментів регіональної політики України із інструментами Європейського Союзу». [4, с. 41] На нашу думку, це пояснюється наступним. Потреба стримування агресії значно подовжила західний вектор зовнішньої політики України, оскільки змусила звертатись до США та Європи по допомогу. Україна подала заявку на вступ до ЄС. Водночас для Європи розвиток регіональної політики та децентралізація є одними з найважливіших цінностей. Згідно з Європейською Хартіє, органи місцевого самоврядування складають одну з підвалин будь-якого демократичного ладу. [19]

Війна загальмувала проведення політики децентралізації, в т.ч. зміну інституційних засад державного управління регіонами та місцевого самоврядування тощо. Керівництво відтвореного торік Міністерства розвитку громад та територій обіцяє оприлюднити цьогоріч нову редакцію Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. До речі, раніше Верховна Рада відхилила проєкт закону, який передбачав наділення місцевих держадміністрацій функціями контролю та нагляду за органами місцевого самоврядування.

Водночас у березні 2024 р. уряд ухвалив Дорожню карту децентралізації, де прописувалось, які закони можуть бути прийняті в нинішніх умовах, а які заплановані на період після скасування воєнного стану. [2] Зокрема, вона передбачає ухвалення закону «Про префектів», змін до Бюджетного та Податкового кодексів щодо закріплення за ОМС фінансового ресурсу для виконання оновлених повноважень, Муніципального кодексу (або нової редакції Закону «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Одним з найскладніших завдань політики децентралізації є проведення адміністративно-територіальної реформи. У 2020 р. вона була здійснена на рівні територіальних громад та адміністративних районів. Водночас на рівні областей це є надто складним завданням, навіть враховуючи те, що прийняття Закону «Про адміністративно-територіальний устрій України» заплановане на період після скасування воєнного стану.

Водночас слід відзначити, що за роки війни в цій сфері було ухвалено важливий закон щодо порядку вирішення питань адміністративно-територіального устрою. [17] Він створює передумови для зменшення хаосу та наведення порядку щодо класифікації населених пунктів, до чого у держави не дійшли руки у попередні понад 30 років незалежності.

Закон, зокрема, встановлює чіткі процедури класифікації населених пунктів. Населеним пунктом є компактно заселене місце проживання людей, що утворилося внаслідок історичних традицій, господарської та іншої діяльності, має сталий склад населення, власну назву та відокремлену територію з встановленими межами. Населені пункти поділяються на міста, селища та села. Місто є населеним пунктом з переважно компактною забудовою та чисельністю жителів не менше 10 тис. З набранням законом чинності усі міста республіканського і обласного значення, а також селища міського типу були віднесені до категорії міст. Селище є населеним пунктом з переважно садибною забудовою, чисельністю не менше 5 тис. жителів, село – із садибною забудовою, чисельністю менше 5 тис. Громадське обговорення питань адміністративно-територіального устрою у низці випадків є обов'язковим, зокрема, у випадку утворення та найменування (перейменування) населених пунктів. [17]

У роки війни продовжувалась політика стимулювання співробітництва територіальних громад. Закон про співробітництво був ухвалений ще раніше за закон про об'єднання громад, що цілком зрозуміло. Проте цей процес розвивався не надто активно. Станом на січень 2022 р. відповідний реєстр налічував записи лише про 800 договорів про міжмуніципальне співробітництво. [8] Це, звичайно, мало для 1469 об'єднаних громад в країні. Відтак у січні 2023 р. прийняли закон, який передбачав спрощення процедури ухвалення таких договорів, зокрема можливість укладення договору з поєднанням кількох форм співробітництва, впровадження поняття додаткового договору про приєднання до співробітництва, відповідно до якого одна чи декілька заінтересованих громад приєднуються до раніше організованого співробітництва, а також можуть бути передбачені зміни певних умов договору в частині розширення території, джерел, обсягів фінансування, доповнення інших умов договору без зміни предмета договору та форми співробітництва, а

також можливість проведення засідань комісій про розробку договорів дистанційно в режимі відеоконференції. [16]

Значний вплив війна здійснила на ситуацію у сфері регіонального розвитку. Для багатьох територій йшлося не стільки про розвиток, скільки про відновлення. З цим було пов'язане, по-перше, ухвалення в липні 2022 р. змін до законодавства щодо регіонального розвитку. Еволюціонували принципи державної регіональної політики. Перше завдання, на яке вона була спрямована, було визначено як «стимулювання та підтримку місцевих ініціатив щодо ефективного використання внутрішнього потенціалу регіонів». [13] Принципи політики були розширені за рахунок гендерної рівності, інклюзивності, інтегрованого розвитку тощо. Законом були введені нові поняття, зокрема, комплексної програми відновлення. Були сприйняті деякі поняття із законодавства європейських країн про регіональний розвиток (місцева програма розвитку, програма регіонального розвитку, проєкт місцевого розвитку, проєкт регіонального розвитку тощо). Було запроваджено положення про функціональні типи територій.

По-друге, враховуючи наведені недоліки проведення політики регіонального розвитку в попередні роки, держава намагалася стимулювати регіони та громади щодо стратегування розвитку. Вона намагалася запустити новий цикл стратегування, ухваливши нову редакцію Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 рр. [1] Цікаво, що, незважаючи на природне зміщення в бік відновлення пріоритетів, порівняно з першою редакцією не змінились цілі політики. Вони, як й раніше, полягають, зокрема, в досягненні згуртованості держави, причому не лише в економічному, а й соціальному, культурному та інших вимірах, підвищенні ефективності багаторівневого врядування тощо.

В рамках останньої цілі слід зазначити ще про один напрям реформ в річищі регіональної політики, який був реалізований під час війни. Він стосується демократизації місцевого врядування. Зокрема, одним із зобов'язань України в рамках Ukraine Facility [11] є розширення участі мешканців в управлінні громадами та регіонами. Ще з довоєнних часів існувала практика прийняття «бюджетів участі». Вона продовжується й у період війни. План на інституційний етап децентралізаційної реформи передбачав прийняття закону про місцевий референдум. Але, напевне, наразі більш актуальними є інші законопроекти. Водночас у 2024 р. було прийнято закон, який висуває низку вимог до роботи місцевих рад та їх виконавчих комітетів, спрямованих на інформаційну відкритість цих органів для мешканців громад, рішень, які ними приймаються тощо. [15]

Висновки. Здійснений аналіз свідчить, що, хоча війна суттєво загальмувала реалізацію деяких напрямів та заходів регіональної політики, в цілому з 2022 р. ці напрями не змінились та продовжували реалізовуватись або створювались умови для їх реалізації в майбутньому. Це дає змогу для прогнозу, що у післявоєнний період вказані напрями регіональної політики також суттєво не зміняться. Значним чинником еволюції регіональної політики стало посилення євроінтеграційного вектору зовнішньої політики України. Вдосконалення торкнулось сфери регулювання регіонального розвитку, міжетнічних відносин на рівні громад. Посилилось значення стимулювання місцевих громад та регіонів щодо використання власних ресурсів в цілях регіонального розвитку. Зовнішня, в т.ч. європейська, допомога Україні у сфері регіональної політики важлива не лише як фінансовий ресурс. Її значення також полягає у формуванні банку ідей та проєктів, в участі у розробці інвестиційних та інших проєктів, що має компенсувати дефіцит знань та вмінь регіональної еліти.

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження теми планується сконцентрувати на розробці сценаріїв еволюції регіональної політики та засад місцевого самоврядування залежно від ходу війни та після скасування воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки: затв. Постановою Кабінету Міністраів України від 13.08.2024 р. №940. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/940-2024-%D0%BF#n2> (дата звернення: 01.02.2025).
2. Дорожня карта децентралізації. URL: <http://surl.li/cwlvng> (дата звернення: 01.05.2024).
3. Інституційна складова регіональної політики: агенції регіонального розвитку: аналіт. доп. / [А. Головка, О. Їжак, В. Химинець та ін.]; за наук. ред. В.Г. Потапенка – Київ: НІСД, 2024. – 43 с. – <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024>. URL: <https://surl.li/eumidm>.
4. Качмарський Є.І. Регіональна політика в умовах воєнного стану в Україні. Політичне життя. 2023. №4. С. 37-43.
5. Керецман Н.І. Організаційно-економічні засади розвитку територіальних громад регіону в умовах сучасних викликів воєнного стану: дис. ... на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» (05 – Соціальні та поведінкові науки). Ужгород, 2023. 253 с.

6. Кисіль В.А. Регіональна політика України в умовах воєнного стану: аналіз дослідницького дискурсу. *Політикус*. 2024. Вип. 1. С. 53-59. URL: http://politicus.od.ua/1_2024/10.pdf (дата звернення: 01.03.2025).

7. Кулеба О. Готуємо оновлену Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/hotuiemo-onovlenu-kontseptsiiu-reformuvannia-mistsevoho-samovriaduvannia-ta-terytorialnoi-orhanizatsii-vlady-v-ukraini-oleksii-kuleba> (дата звернення: 20.11.2024).

8. Мінрегіон: Громади уклали близько 800 договорів про міжмуніципальне співробітництво. Повідомлення від 18.01.2022 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minregion-gromadi-uklali-blizko-800-dogovoriv-pro-mizhmunicipalne-spivrobitnictvo> (дата звернення: 01.03.2025).

9. Перегуда Є.В. Про міжнародні зобов'язання України в сфері регіональної політики та їх реалізацію. *Просторовий розвиток*. 2024. №10. С. 692-704. DOI: 10.32347/2786-7269.2024.10.692-704. URL: <https://www.knuba.edu.ua/wp-content/uploads/2025/01/pereguda-ye.v.-pro-mizhnarodni-zobovyazannya-ukrayiny-v-sferi-regionalnoyi-polityky-ta-yih-realizacziyu.pdf> (дата звернення: 01.03.2025).

10. Перегуда Є.В., Семко В.Л. Етнополітичний аспект реформи місцевого самоврядування в Україні. *Просторовий розвиток*, № 8 (2024), С. 573 – 589. DOI: 10.32347/2786-7269.2024.8.573-589. URL: <http://spd.knuba.edu.ua/article/view/316005/306655> (дата звернення: 01.03.2025).

11. План для реалізації Ukraine Facility. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/> (дата звернення: 01.11.2024).

12. Про військово-цивільні адміністрації: Закон України від 03.02.2015 р. №141-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text> (дата звернення: 01.03.2025).

13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій: Закон України від 09.07.2022 р. №2389-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text> (дата звернення: 23.01.2025).

14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення: Закон України від 31.03.2020 р. №552-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-20#Text>.

15. Про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо забезпечення прозорості місцевого самоврядування: Закон України від 22.02.2024 р. №3590-IX. URL: <http://surl.li/zulgre> (дата звернення: 20.11.2024).

16. Про внесення змін до Закону України «Про співробітництво територіальних громад» щодо упорядкування окремих питань співробітництва територіальних громад»: Закон України від 12.01.2023 р. №2867-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2867-20#Text> (дата звернення: 12.02.2025).

17. Про порядок вирішення окремих питань адміністративно-територіального устрою України: Закон України від 28.07.2023 р. №3285-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3285-20#Text> (дата звернення: 01.03.2025).

18. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. №389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 01.03.2025).

19. European Charter of Local Self-government. URL: <https://surl.li/enhkqf> (дата звернення: 01.03.2025).

Associate Professor **Iuliia Baieva**,
Kyiv National University of Construction and Architecture

REGIONAL POLICY AND LOCAL GOVERNMENT IN WAR CONDITIONS AND THEIR PROSPECTS

Ukraine is a regionally diverse country, and for it the issue of preserving territorial integrity has always been an acute issue. The purpose of the article is to analyze the trends in regional policy and local government in Ukraine in wartime and to predict their development in the post-war perspective.

The results of the previous period include the constitutional consolidation of regional policy and local government institutions, the ideological consolidation of the decentralization policy, the introduction of inter-municipal cooperation, the unification of territorial communities, administrative-territorial reform at the community and district levels, and the introduction of a regional development policy.

The war requires the centralization of management and resources. But this does not mean the cessation of the policy of previous years. The government has adopted a Roadmap for Decentralization. One of its most difficult tasks is administrative-territorial reform. During the war years, an important law was adopted on the procedure for resolving issues of administrative-territorial organization. It creates the prerequisites for establishing order in the classification of settlements

The policy of stimulating community cooperation continued. In 2023, a law was adopted to simplify the procedure for approving agreements

The war had a significant impact on the situation in the field of regional development. This was accompanied by the adoption of amendments to the

legislation. The principles of regional policy evolved. The first task it is aimed at was defined as stimulating and supporting local initiatives for the effective use of the internal potential of regions. New concepts were introduced, in particular, a comprehensive recovery program. The state launched a new cycle of regional development strategizing, adopting a new edition of the State Strategy for 2021-2027.

Finally, the democratization of local governance, which is an obligation within the framework of the Ukraine Facility. A law was adopted that puts forward a number of requirements for the work of local councils and executive committees aimed at the information openness of these bodies and their decisions.

The analysis shows that in general, the directions of regional policy continued to be implemented or conditions were created for their implementation in the future. A significant factor in the evolution was the strengthening of the European integration vector of foreign policy. The importance of stimulating communities and regions to use their own resources increased. External assistance is important not only as a financial resource, but also as ideological support, participation in the development of projects, which should compensate for the deficit of knowledge and skills of the regional elite.

Keywords: territorial communities; regional policy; local government; decentralization; administrative-territorial reform; regional development policy; democratization.

REFERENCES:

1. Derzhavna stratehiia rehionalnoho rozvytku na 2021-2027 roky [State strategy for regional development for 2021-2027]: zatv. Postanovoiu Kabinetu Ministraiv Ukrainy vid 13.08.2024 r. №940. Retrieved February 01, 2025, from: <https://surl.li/vhzhwo>. {in Ukrainian}.
2. Dorozhnia karta detsentralizatsii [Decentralization roadmap]. Retrieved May 01, 2024, from: <http://surl.li/cwlvng>. {in Ukrainian}.
3. Instytutsiina skladova rehionalnoi polityky [Institutional component of regional policy: regional development agencies]: ahentsii rehionalnoho rozvytku: analit. dop. / [A. Holovka, O. Yizhak, V. Khymynets ta in.]; za nauk. red. V.H. Potapenko – Kyiv: NISD, 2024. – 43 pp. – <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024>. Retrieved May 01, 2024, from: <https://surl.li/eumidm>. {in Ukrainian}.
4. Kachmarskyi Ye.I. (2023). Rehionalna polityka v umovakh voiennoho stanu v Ukraini [Regional policy under martial law in Ukraine]. *Politychne zhyttia*. 2023. №4. pp. 37-43. {in Ukrainian}.
5. Keretsman N.I. (2023). Orhanizatsiino-ekonomichni zasady rozvytku terytorialnykh hromad rehionu v umovakh suchasnykh vyklykiv voiennoho stanu

[Organizational and economic principles of development of territorial communities of the region in the conditions of modern challenges of martial law]. Uzhhorod. 253 pp. {in Ukrainian}.

6. Kysil V.A. (2024). Rehionalna polityka Ukrainy v umovakh voiennoho stanu: analiz doslidnytskoho dyskursu [Regional policy of Ukraine under martial law: analysis of research discourse]. *Politykus*. Vyp. 1. pp. 53-59. Retrieved March 01, 2025, from: http://politicus.od.ua/1_2024/10.pdf. {in Ukrainian}.

7. Kuleba O. Hotuiemo onovlenu Kontseptsiiu reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady v Ukraini [We are preparing an updated concept for reforming local self-government and territorial organization of power in Ukraine]. Retrieved November 20, 2024, from: <https://surl.li/ldwsdb>. {in Ukrainian}.

8. Minrehion: Hromady uklady blyzko 800 dohovoriv pro mizhmunitsypalne spivrobitnytstvo [Ministry of Regional Development: Communities have concluded about 800 agreements on intermunicipal cooperation]. Povidomlennia vid 18.01.2022 r. Retrieved March 01, 2025, from: <https://surl.li/vlpitf>. {in Ukrainian}.

9. Perehuda Ye.V. (2024). Pro mizhnarodni zoboviazannia Ukrainy v sferi rehionalnoi polityky ta yikh realizatsiiu [On Ukraine's international obligations in the field of regional policy and their implementation]. *Prostorovyi rozvytok*. №10, pp. 692-704. Retrieved March 01, 2025, from: <https://surl.li/jbfzqx>. {in Ukrainian}.

10. Perehuda Ye.V., Semko V.L. (2024). Etnopolitychnyi aspekt reformy mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini [The ethnopolitical aspect of local government reform in Ukraine]. *Prostorovyi rozvytok*. № 8, pp. 573 – 589. Retrieved March 01, 2025, from: <http://spd.knuba.edu.ua/article/view/316005/306655>. {in Ukrainian}.

11. Plan dlia realizatsii Ukraine Facility [Plan for the implementation of the Ukraine Facility.] Retrieved November 01, 2024, from: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/>. {in Ukrainian}.

12. Pro viiskovo-tsyvilni administratsii [About military-civilian administrations]: Zakon Ukrainy vid 03.02.2015 r. №141-VIII. Retrieved March 01, 2025, from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text>. {in Ukrainian}.

13. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zasad derzhavnoi rehionalnoi polityky ta polityky vidnovlennia rehioniv i terytorii [On amendments to certain legislative acts of Ukraine regarding the principles of state regional policy and the policy of regeneration of regions and territories]: Zakon Ukrainy vid 09.07.2022 r. №2389-IKh. Retrieved January 23, 2025, from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>. {in Ukrainian}.

14. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo umov obihu zemel silskohospodarskoho pryznachennia [On amendments to certain legislative acts of Ukraine regarding the conditions for the circulation of agricultural land]: Zakon Ukrainy vid 31.03.2020 r. №552-IKh. Retrieved January 23, 2025, from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-20#Text>. {in Ukrainian}.

15. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini» shchodo zabezpechennia prozorosti mistsevoho samovriaduvannia [On amendments to the law of Ukraine «On local self-government in Ukraine» to ensure transparency of local self-government]: Zakon Ukrainy vid 22.02.2024 r. №3590-IKh. Retrieved November 20, 2024, from: <http://surl.li/zulgre>. {in Ukrainian}.

16. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro spivrobitnytstvo terytorialnykh hromad» shchodo uporiadkuvannia okremykh pytan spivrobitnytstva terytorialnykh hromad» [On amendments to the law of Ukraine «On cooperation of territorial communities» regarding the regulation of certain issues of cooperation of territorial communities]: Zakon Ukrainy vid 12.01.2023 r. №2867-IKh. Retrieved February 12, 2025, from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2867-20#Text>. {in Ukrainian}.

17. Pro poriadok vyrishennia okremykh pytan administrativno-terytorialnoho ustroiu Ukrainy [On the procedure for resolving certain issues of the administrative and territorial structure of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 28.07.2023 r. №3285-IKh. Retrieved March 01, 2025, from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3285-20#Text>. {in Ukrainian}.

18. Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu [On the legal regime of martial law]: Zakon Ukrainy vid 12.05.2015 r. №389-VIII. Retrieved March 01, 2025, from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> {in Ukrainian}.

19. European Charter of Local Self-government. Retrieved March 01, 2025, from: <https://surl.li/enhkqf>. {in English}.